

УДК: 821.111:82 -1.17"

Безродних Ірина
(Дніпропетровськ)

Поетика збірки «Гесперіди» Роберта Герріка

Статтю присвячено розгляду стильової особливості поетичної збірки «Гесперіди» представника старшого покоління «кавалерів» Роберта Герріка.

Ключові слова: поет-"кавалер", топос, концепт, поетична манера.

Протягом життя Р.Геррік, якого відносять до старшого покоління так званих "поетів-кавалерів", видав дві збірки поезій: "Гесперіди" ("Hesperides", 1648) та "Шляхетні числа" ("Noble Numbers", 1647). Вони суттєво відрізняються і за тематикою, і за пафосом, і за орієнтацією на певне коло потенційних реципієнтів. Якщо перша є взірцем легкої світської лірики, то друга має яскраво виражену релігійну спрямованість. Ми зосередимо свою увагу на збірці "Гесперіди", яка принесла авторові славу "найвидатнішого в Англії лірика, що складає пісні"¹, оскільки саме вона за своїми естетичними і поетологічними характеристиками є близькою до творів інших "кавалерів".

До цієї збірки було включено 1400 коротких поезій. На думку укладачів "Кембриджської історії англійської та американської літератур", вірші Р. Герріка, що ввійшли до цієї збірки, можуть вважатися найдосконалішим проявом пісенної

---

¹ *Scleiner L. The Living Lyre in English Verse from Elizabeth through the Restoration / L. Scleiner. – Columbia : University of Missouri Press, 1984. – 72 p.*

традиції англійського Ренесансу². Точних відомостей про час написання віршів, які були надруковані під однією обкладинкою і назвою – "Гесперіди", немає. Дослідники припускають, що тривалий час деякі з віршів поширювалися у вигляді рукописних копій, а писалися вони протягом кількох десятиліть. Зокрема, поезію "Farewell to Sack" відносять до лондонського періоду життя поета, тоді як сама назва збірки "Гесперіди" дає підстави вважати, що більшість віршів було написано у Західній Англії, тобто у "нудному Девонширі" ("dull Devonshire"), коли Р. Геррік служив там священником англіканської церкви³.

Сучасні науковці з'ясували, що обсяг продажу збірки був доволі скромним, і на цій підставі інколи робляться припущення, що саме через це репутацію Герріка як поета було заплямовано впродовж двох останніх декад його життя⁴. Вважається, що поет обрав не дуже вдалий час для публікації своєї збірки, адже у тому ж таки 1648 році на політичній арені з'явилися квакери, нова психологія яких абсолютно суперечила його власній. Роком раніше пуритани наклали на Герріка анафему як на рояліста і англіканського священника та вигнали його з приходу у Девонширі. Рік потому було страчено короля Карла I, якого Р. Геррік називав повелителем "величної поетичної сфери". Тобто, в цей складний момент англійської політичної історії вірші Р. Герріка, де оспівувалися тихі радощі приватного життя, сприймалися публікою як несвоєчасні. Саме тому, можливо, за його віршами і закріпилася репутація поверхових та легковажних, а уособленням такої репутації

---

² Hesperides [Електронний ресурс] / ed. A. W. Ward, A. R. Waller. // The Cambridge History of English and American literature : an encyclopedia in 18 volumes. – NY : Putnam's Sons, 1907–21– Vol. 7 – Режим доступу до журн.: <http://www.bartleby.com/br/211.html>

³ Там само.

⁴ Rollin R. Sweet Numbers and Sour Readers : Trends and Perspectives in Herrick Criticism / R. Rollin // Trust to Good Verses : Herrick Tercentenary Essays. – University of Pittsburgh Press, 1978. – P. 8.

I. Історико-літературний процес

стала метафора "альтанково-квіткова" поезія – "bowers-flowers"⁵.

Утім, прибічники вищезгаданої точки зору не враховують того факту, що на початку та в середині XVII століття автори здебільшого утримувалися від публікації власних творів, віддаючи перевагу приватно-персональному поширенню рукописних версій. Репутація поета значною мірою залежала від популярності його рукописів, а друкована версія ще не стала визначальним чинником. Тож не дивно, що до 1648 р., тобто до 57 років, Геррік опублікував тільки 10 віршів, причому його ім'я безпосередньо пов'язували лише з одним із них.

Слід також зауважити, що в англійській літературній критиці у той час спостерігався період певного занепаду. Якщо в елизаветинську добу написання літературно-критичних трактатів було своєрідною модою (згадаймо, приміром, праці Дж. Патенгема, Т. Лоджа, Ф. Сідні, Бена Джонсона та ін.), то при Стюартах ця культурна практика почала стрімко втрачати популярність у літературних колах (виняток, що лише підтверджує правило, становлять "Timber" Бена Джонсона та "Conversations" Драммонда). Тож, через малу кількість критичних джерел та незначний обсяг інформації дослідити тогочасну репутацію того чи іншого митця надзвичайно важко. На цьому тлі важливою є оцінка Ричарда Джеймсона, який у 1625 р. порівнював Р. Герріка з Беном Джонсоном та Дж.Драйденом, схарактеризувавши його як "видатного поета"⁶. Беручи до уваги кількість знайдених рукописів текстів Р. Герріка, можна припустити, що за популярністю у читацького загалу його перевершував тільки Джон Донн. Л. Мартін стверджує, що у XVII столітті Р. Геррік був не менш

---

⁵ Fraser R. Herrick among the Goths / R. Fraser// Sewanee Review. – 1997. – Vol. 105, Issue 1. – P. 53.

⁶ Цит. за: Scott G. W. Robert Herrick / G. W. Scott. – London : Clarke, Doble and Brendon Ltd, 1914. – P. 22.

популярним, ніж Мільтон, більш відомим, ніж Т. Кер'ю та набагато більш знаним, ніж Е. Марвелл⁷.

На думку М.Патріка, літературні критики дещо поспішили, оголосивши про невдалий продаж "Гесперід": ця заява ґрунтувалася на тому, що через 20 років після друку збірка все ще була у продажу. Однак Е.Вуд свідчив, що цю книгу дуже полюбляли читачі, особливо роялісти. До того ж той факт, що видання пережило пожежу 1666 року і наступні катаклізми та наявне сьогодні у багатьох бібліотеках світу, свідчить про те, що наклад, як на ті часи, був доволі значним⁸.

Не зважаючи на важкі часи в Лондоні наприкінці 1640-х рр., за спостереженнями М. Чутт, виходила друком велика кількість поетичних збірок, більша частина яких розпродавалася дуже добре⁹. Науковці з'ясували, що добре розкуповувалися поезії Рендолфа, які за жанром були схожі з "Гесперідами". Кількісно потенціально читацька аудиторія "Гесперід" була доволі значною: роялісти, друзі, патрони, сентименталісти, wits, любителі природи та ін. Тож, як стверджує М. Патрік, більш правомірним видається припущення, що насправді "Гесперіди" отримали схвальний відгук читачів. І хоча сам поет не набув значної популярності, це сталося з його віршами: близько сотні з них були опубліковані у різних збірках між 1649 та 1674 рр., щоправда, без згадки імені їхнього автора¹⁰.

За своєю художньою структурою "Гесперіди" нагадують типові барокові збірки, які відзначаються потягом до каталогізації. Відкриває їх поезія "Аргумент

---

⁷ Ibid. – P. 24.

⁸ The Short Oxford History of English Literature / [ed. by A. Sanders]. – Oxford : Clarendon Press, 1996. – P. 53.

⁹ Цит. за: Oram W. Herrick's Use of Sacred Material / W. Oram // Trust to Good Verses : Herrick Tercentenary Essays. – University of Pittsburgh Press, 1978. – P. 215.

¹⁰ Notes The Seventeenth Century [Електронний ресурс] // Notes and bookmarks for Week Fourteen. – Режим доступу до журн.: <http://www.Eng-201.1/17centuryNotes.htm>

його книги" ("The Argument of his Book"), що має форму каталогу, який перераховує всі основні мотиви, наявні у віршах цієї збірки.

Постать Р. Герріка викликає постійні дискусії серед літературознавців. І це не невипадково, адже він є втіленням парадоксів. Гедоніст, який пише "Canticles to Bacchus" (де проголошує: "This day I'll drown all sorrow; / Who knows to live to-morrow?"), за що визнається "найанакреонтічнішим з усіх англійських поетів"¹¹, обирає кар'єру священика. Після безтурботного лондонського періоду життя, коли він мав славу завсідника таверн і оспівував земні радощі, Герріка призначили вікарієм у Девонширі. Біографи суголосні в тому, що, ставши священиком, він продовжував писати вірші. Крім того, у своїй професійній діяльності він не настільки жорстко дотримувався релігійних приписів, як пуритани: відомо, що він був одним із небагатьох англіканських пасторів, які намагалися реабілітувати народні язичницькі свята. Відгомін психологічної установки, спрямованої на поєднання християнського і народно-фольклорного начал, зустрічаємо і у поезії Герріка. Цікаво, що реабілітація природного фізіологічного потягу чоловіка та жінки, освячена інститутом законного церковного шлюбу, набуває у його віршах яскравої гедоністичної забарвленості. У цьому відчувається певний перегук поезії Р. Герріка з рокайльними тенденціями більш пізнього періоду.

З певною долею умовності у збірці "Гесперіди" можна виокремити три магістральні лейтмотиви, які органічно пов'язані між собою і взяті у сукупності формують трикомпонентний ланцюжок. Перший компонент – акцент на скороминучості життя, який дає підстави авторові закликати читачів до того, щоб не витратити молодість марно, а

---

¹¹ *Herrick R.* [Електронний ресурс] / ed. A. W. Ward, A. R. Waller. // *The Cambridge History of English and American literature : an encyclopedia in 18 volumes.* – NY : Putnam's Sons, 1907–21–Vol. 7 – Режим доступу до журн.: <http://www.bartleby.com/br/211.html>

насолоджуватись кожною її хвилиною. Друга ідея Герріка полягає в тому, що насолода не є гріховною, якщо вона освячена церковним шлюбом. Третя провідна думка – реабілітація фізичного кохання і репрезентація еротичного начала не як вмістилища гріха і скверни, а як природного і прекрасного. Своєрідна естетизація еротичного, започаткована в англійській літературі саме Р. Герріком, ймовірно, і стала тим ключовим аргументом, що дозволив проголосити цього поета одним із передвісників рококо.

Другий компонент вищезгаданої тріади – тема одруження – репрезентований значною кількістю віршів. Уже в першій поезії – "The Argument of his Book" – поет тричі згадує шлюб перед тим, як проголошує, що він також писатиме "of Youth, of Love". Цей імпульс (представити кохання саме в контексті шлюбу), як уже згадувалося, слугує своєрідною етичною реабілітацією чуттєвості (концепт "cleanly wantonness"). Думається, що в цій новації Герріка, яка певною мірою видозмінює традиційну любовну лірику, відчутно проступає вплив особистості поета, його статус.

Концепт "жінка" у збірці "Гесперіди" виявляється доволі стереоскопічним. Образ представниць жіночої статі не є лінійним, адже в одних віршах домінує свідоме акцентування соціальних конвенцій (мотиви законного шлюбу, очікування на заміжжя), а в інших перевага надається вуайоризму, внаслідок чого жінка постає як об'єкт споглядання та сексуального бажання.

Слід зауважити, що в "Гесперідах" Р. Герріка відчутно проявляються маньєристичні, класицистичні та барокові тенденції, які інколи органічно поєднуються, а інколи створюють ефект амбівалентності. Причому, у різних віршах можна зустріти як домінування певної тенденції (наприклад, в "Аргументі його книги" – барокової, у "Задоволення у безпорядку" – маньєристичної), так і їхній симбіоз, що проступає або на рівні тематики ("Антея,

I. Історико-літературний процес

яка лежить у ліжку"), або на рівні стилю ("На втрату коханок"). Водночас, своєрідним об'єднуючим чинником, що забезпечує цілісність художнього простору "Гесперід", виступає рокайльне начало. Присутнє у віршах Герріка і як умонастрій (вибір тем, проблематики, лейтмотивів), і як топика (образність, емблематичність, художні тропи), і як стиль (манера і фокус художньої репрезентації зображуваної дійсності), воно суттєво впливає на елементи поетики, що мають маньєристичну, класицистичну чи барокову природу. Внаслідок цього, помітно змінюється сама модальність окремих компонентів, які генетично укорінені в попередніх художніх системах (маньєризм, класицизм, бароко). Так, маньєристична грайливість, потяг до естетизації природи втрачають іманентно властиву їм ускладненість, важкодоступність, штучність. Відвертість репрезентації еротичних мотивів, характерна для лірики античних ерото-романтиків, витісняється метафоризацією тілесності та емблематизацією сексуальності. Орієнтація на класицистичну поетику зберігається на рівні художньої форми (спрощені версифікаційні моделі, чітке римування, врівноваженість композиційного малюнку). Барокові теми, інтерес до ілюзорного, ірраціонального, амбівалентного втрачають у Р. Герріка ту серйозність і глибину, що властива ліриці метафізиків. У художньому просторі "Гесперід" зароджується нова естетична якість, яка згодом буде названа рокайльною.